

Šiame numery:

Argi turėtų būti taip, kaip yra?
Pokalbis su soliste Dana Stankaityte,
jos rečitaliui artėjant.
Londono svarstymai.
Iš anglų modernios poezijos.
Skulptorius Aleksandras Marčiulionis
apie skulptūrą aplamai ir apie lietuvių
skulptorių dabartį jo parodos proga.
Įteikta dailės premija dailininkui
Adomui Varnui.
Diena su turtingu lietuviu Illinojuje.
Netekome dail, Povilo Kaupo.

KAI PASIRUOŠIMAS JAU ATLIKTAS

Pašnekesys su Dana Stankaityte jos rečitaliui artėjant

— Už savaitės Jūsų rečitalis Jaunimo centro didžiojoje salėje, Chicagoje. Toliausiai šiuo metu Jums didelio ir įtempto darbo dienos ir valandos. Mums, visų pasiruošimo detalių nežinantiems, baisiai knieti sužinoti, kiek laiko reikia solistui parengti jo individualaus koncerto programą?

— Pats didysis pasiruošimas jau atliktas, beliko pora, trejeta repetitijų ir... scenos šviesa. Tačiau nervinis įtempimas pasakutį savaitę didžiausias: o jei koks nušalimas, ar kokia sloga — visas darbas per nieką. Dabar dėl pasiruošimo: tai grynai priklauso nuo individualaus solisto pajėgumo, pragyvenimo sąlygų, su akompaniatorium darbo valandų skaičiaus ir t. t. Jei solistas mūsųose galėtų padirbėti, sakykim, po valandą į dieną su akompaniatorium nereikėtų praleisti 8 val, ar daugiau užsidirbant kasdieninę duoną, tada, žinoma, galima būtų rečitalį paruošti per porą mėnesių, o gal ir greičiau (turiu mintyje visai naują programą). Dirbant pora kartų savaitėje — maždaug pusmetis. Aš pradėjau žiūrėti programą, berods, gegužės mėnesį.

— Ar Jums asmeniškai labiau prie širdies rengti tos ar kitos operos pagrindinę partiją, ar ruošti viso vakaro rečitalinę programą? Ir kokie čia būtų vieno ar kito atvejo skirtumai?

Kuriuo atveju darbas yra sunkesnis ir kodėl?

— Turiu atvirai prisipažinti, kad vis dėlto operos partiją ruošti man labiau prie širdies. Nepasakyčiau, kad tai būtų lengviau, bet gal būtų dėl to, kad mano balsas yra daugiau operinio pobūdžio, daugiau galiu save išreikšti, daugiau galiu išsitiesti.

Rečitalio programą ruošiant, yra sunkiau ta prasme, kad visa programa susideda iš atskirų kūrinių, skirtingų periodų, skirtingų stilių. Reikia stengtis įsijauti į kiekvieną dainą ir atlikti ją kaip galima arčiau kompozitoriaus minties. Tuo tarpu operos partija stiliaus atžvilgiu yra vientisa kūryna.

— Įdomu būtų taipgi sužinoti, kaip iš anksto planuojate rečitalinio vakaro programą? Ar žiūrėte kuria nors prasme tam tikro jos vieningumo, ar atvirkščiai — įvairumo? Ar turite savo mėgiamus kompozitorius ir juos labiau renkatės, ar vėl atvirkščiai — labiau gundo dar niekada nedainuoti?

— Jaunas dainininkas — e paprastai pradeda programą klasikais, romantikais ir t. t., žodžiu, pagal nusistovėjusį standartą. Taip kaip mokykloje yra nustatyta. Tačiau subrendęs dainininkas jau žiūri kiek kitaip: norisi pamaišyti stilius, gal ir nusikalstant vieningumui. Bet ir tai, kaip minėjau, pri-

Solistė Dana Stankaitytė

(Lietuvių foto archyvas)

klausio nuo individo skonio, su-
pratimo, sugebėjimo bei talen-
to. Mano nuomone, programos
įvairumas yra labai svarbus da-
lykas, o dėl kompozitorių —
manau, kiekvienas turim savo
mėgiamus, tačiau ne visada ga-
lim tik juos dainuoti, norisi pa-
bandyti ir negirdėtų, nematy-
tų...

— Tad galutinai kas ir kieno
bus padainuota artėjančiame
Jūsų rečitalyje?

— Bus Schuberto, Listo, Ja-
kubėno harmonizuotos liaudies
dainos, pirmą kartą dainuosiu
Jono Švedo dainas, taip pat Ku-
tavičiaus vokalinį ciklą — Avi-
nuko pėdas.

Iš operų padainuosiu Sentos
baladę iš "Skrajojančio olando"
— Wagnerio ir Madalenos ariją
iš "Andrea Chenier" — Giorda-
no.

— Kokius kreditus duodate
rečitalio akompaniatoriui, kiek
jis savo dalimi lemia rečitalio
programą bei pasiruošimą?

— Susidainavimas su akom-
paniatorium yra labai svarbus
dalykas. Nepasakysiu per daug,
kad rečitalio pasisekimas ar
nepasisekimas didesne dalimi
priklauso nuo to. Rečitalyje

— Ar, pramačiusi savo reči-
talį, jau iš anksto nusistatote
jo visą autorinį bei teminį po-
būdį, kurio paskui jau grieš-
tai laikotės, ar dirbant daug
kas tenka keisti ir kodėl?

— Programą maždaug jau
pramačiusi dažnai daug kas
tenka keisti. Kartais, pradėjus
mokytis, ta ar kita daina patin-
ka labai, bet vėliau, kiek pra-
mokus, kažkaip nebevilioja, ar
ne taip patogi balse. Kartais
tenka keisti ir dėl programos
įvairumo, kad nebūtų visos dai-
nos panašios ir t. t. Žadžiu, ran-
kos laisvos, ko niekad nėra ope-
roj: turi dainuoti tą ar kitą

solistas ir akompaniatorius —
du lygūs partneriai. Be to, su-
statant programą ar ją beruo-
šiant, savo pastabomis ar pata-
rimais jis labai daug prie vis-
ko prisideda. Kažkodėl pas mus
akompaniatorius labai dažnai
būna pamirštas, sakyčiau,
lyg nustumtas į antrą vietą.

Šiame rečitalyje akompanuos
Alvydas Vasaitis, su kuriuo
darbas visada yra labai malon-
us ir kurio talentu, aš manau,
nė vienas neabejojam.

— Iš spaudos žinome, jog
netrukus bus išleista Jūsų
plokštelė. Ar šis koncertas nė-
ra jau lyg ir plokštelės premje-
ra? Ar plokštei vėl reikės iš
naujo ruošti, parengiant visai
naują programą?

— Nesu dar galutinai nusi-
stąčiusi plokštelės programą,
bet manau, kad ji bus visai ki-
ta, negu šitame rečitalyje, bus
daugiau operinė, daugiausia iš
jau dainuotų operų. Tad tiek
daug darbo jau nereikės įdėti.

— Jeigu kokia nors geroji
laumė lemtų viską, ko norite,
tai kur, kurioj operoj ar kon-
certinėje salėje ir ką norėtumė-
te labiausiai dainuoti?

— Žinot, nebe tas amžius,
kad galėčiau tuščiai fantazuoti.
Jei būčiau tik pradedanti
dainininkė, gal daug ką kitaip
daryčiau, ar norėčiau daryti,
bet dabar? Esu išdainavusi be-
veik visas populiariesnes dra-
matinio soprano partijas, esu
aplankiusi beveik visas lietuvių
kolonijas, Australiją, Kanadą.
Neteko matyti tik Pietų Ame-
rikos ir nedaug Europos, įskai-
tant ir Lietuvą. Tenai dar no-
rėčiau, progal pasitaikius, nu-
vykti. Šiaip esu dėkinga visi-
ems tautiečiams, kurie jau
tiek metų mane parėmė, atsi-
lankydami į koncertus, buvo
man moralinė pasipirtis.

— Kaip vertinate aplamai iš-
eivijos muzikinį gyvenimą, mū-
sų šiomis dienomis publiką ir muzi-
kinio intereso galimybes?

— Kol kas mūsų muzikinis
gyvenimas dar pakankamai ak-
tyvus: turim apšęsiai rečitalių,
koncertų, gyvuoja opera, Dai-
nava, Čiurlionio ansamblis ir t.
t. Kaip ilgai, tai jau kitas kla-
simas. Vis dėlto turim būti rea-
listai, žiūrėti atviromis akimis.
Deja, ir didžiausias optimistas
turėtų pripažinti, kad ateitis
miglotą. Mažėja visų jėgos, ma-
žėja meninis lygis, naujų jėgų
nedaug atsiranda. Netekome
Jakubėno, Čomskio. Kas juos
(Nukelta į 4 psl.).

Argi turėtų būti taip, kaip yra?

Suamerikonėjome... Ir gerai.
Pats laikas sutapti su aplinka.
Juk esame natūraliame vyksme.
Ir nėr ko jaudintis, jei mūsų kal-
ba tampa mišiniu. Šnekame lyg
ir lietuviškai, galvojame lyg ir
angliškai. Gaunasi pirmarūšis
haibolas.

Galvoti tai galvojame. Tačiau
lietuviškai protauti primirštame.
Daug kam sunku brūkštelėti lie-
tuvišką sakinį arba suskaičiuoti
iki šimto. O ką jau sakyti apie
kasdieninę ekonomiką. Seivngai,
taksai, mortgiciai, šėrai, inšuren-
sai, junitai, rentos, peidėjai... kai
kam taip susuko galvę, jog
sąprotauti apie tai savais žo-
džiais pasidaro neįmanoma. Kar-
tais tiesiog nepatogu prabangiai
įsitaissiusio pažįstamo vaišėse už-
siminti apie apdraudas, santau-
pas, nuošimčius, mokesčius... Gy-
voje draugijoje junitai ir bildin-
gai turi prasmę, o butai ir pasta-
tai nieko nereiškia.

Bet argi dėl kalbos verta sielo-
tis. Aišku, kad ne. Prieš srovę ne-
paplūsi, prieš vėją nepaplauski.
Anot epikūriško poeto, kiauros
laiko statinės nebeužkimši. Te-
gu būna taip, kaip yra.

Juk ne visiems lemta gimti po-
etais, vaidilomis, vaidilutėmis,
taip sakant, tais mitologiniais
keistuoliais, kurie dar šmirinėja
mūsų tarpe, veltui vaišinasi, mei-
linasi šeiminkinėms ir vis užsis-
pyrę stengiasi išlaikyti lietuvių
kalbos orumą. Kai jie savo žys-
tus idealus reiškia kur nors vie-
nišoje palėpėje, rašydami
straipsnius ar eilėraščius, yra
tvarkoj. Bet kai užsigeidžia savo
polėkais linksminti rimtą drau-
giją, lieka pažeistas etiketas, su-
griūva vaišių darnumas. Duoki-
te pakajū!

Štai ne per seniausias pavyzdys.
Vienas tosk plunksnagraužis už
stalo svarstė įvairias pasaulio
problemas su išilusiais tautie-
čiais. Kai keli ryžtingi vyrai bu-
vo pasiruošę vos ne kamikadžės

būdu griauti tironų gūžtą Krem-
liuje, plunksnagraužis visus per-
traukė tokiems žodžiais:

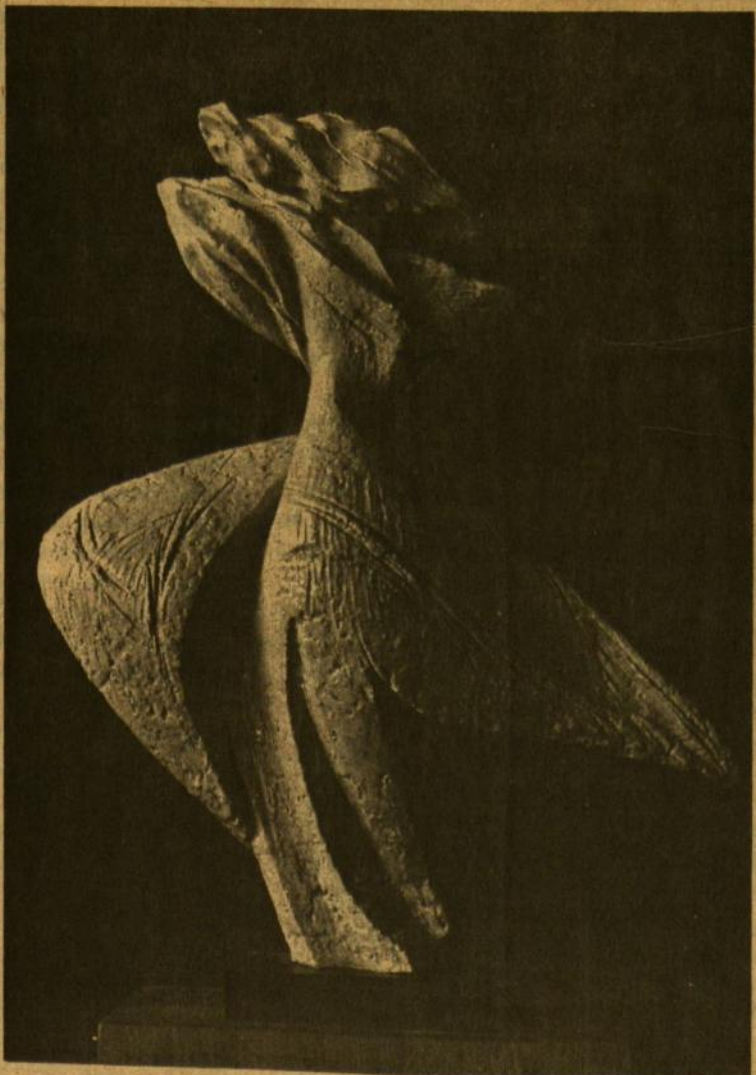
— Broliai, neaukokite savo gy-
vybių. Jos mums reikalingos
bendruomeninei veiklai. Tiek
darbų jūsų laukia. Va, įsteikime
dailiojo skaitymo ir taisyklingo
kirčiavimo būrėlį. Susirinksimė
kada-ne-kada kur-ne-kur, pasis-
kaitysimė šį bei tą iš lietuvių
klasikų raštų — Valančius, Vaiž-
gantas, Zemaitis, Krėvės, pasida-
linsime prisiminimais apie Lietu-
vos praeitį, sudainuosime keletą
liaudies dainelių, ar tai ne gražu?
Juk Lietuvoje kraštotyrininkai
šia linkme seniai žygiuoja.

Aišku, po tokios kalbos kam-
baryje pakibo neįauki tyla. Būti
ji kabėjusi ilgėliau, jeigu ne tas
Bonifacas, šiaip kuklus žmo-
gelis, bet dabar nei iš šio, nei iš
to pradėjęs kientiti. Nuo jo ir vi-
sas stalas ūmai sugraudė juoku.
Plunksnagraužio pasiūlymą visi
priėmė kaip anekdotą.

— O iš tikrųjų jau seniai reikėjo
steigti lietuvių kalbos švarinimo
draugijas. Meilė savo kalbai tur-
būt yra pats geriausias ginklas
prieš bet kokią priešą, pasinešusį
sunaikinti tautinę gyvybę.

Kalbos švarinimui progų yra
visa galybė. Žiūrėkime, dar iki
šiol, nežiūrint rašymų — prašy-
mu, negalime atsikratyti įkyrėju-
siai slavybės "išpildė". Ji nuolat
užteršia mūsų koncertų progra-
mas bei reportažus: "išpildė so-
natą" (-paskambino, atliko). O
dabar, imdamas į rankas, uolių
rengėjų įteiktus lapiukščius, su-
siduriu su "debutavo" (-debiu-
tavo), "transluojami" (-trans-
liuojami), "uvertura" (-uvertiū-
ra). Žinoma, tai tik atsitiktinai
prašovimai, bet trumputėse
programose jie rėžte rėžia akis.
Juk tai ne kelių puslapių laikraš-
tis, kurio koregavimas užima il-
giausias valandas. Ką laikraščių
leidėjams ir redaktoriams atlei-
džiame, to negalime atleisti
trumpų pranešimų bei programų
rašėjams. Egzistuoti kalbos šva-
rinimo draugija, gal būtų kitaip.
Jos nariai mielu noru paskubėtų
į talką, sudarant programas, ra-
šant skelbimus ar įvykių reporta-
žus.

Žodžiu, lietuvių kalbos varto-
senoje ne viskas turi būti taip,
kaip yra.

Aleksandras Marčiulionis

Vėjo paukštis (Nuotr. V. Noreikos)
iš dailininko skulptūrų ir piešinių parodos, atidaromos M. K. Čiurlionio ga-
lerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, spalio 20 d. (penktadienį) 7 val. vak.

Pr. V.

Aleksandras Marčiulionis

Iš Jūratės rūmų

Londono svarstymai

Vytautas Bagdanavičius

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Man tai buvo staigmena, nes aš buvau girdėjęs, kad į Parlamento salę posėdžių metu neįleidžiama. Bet pasirodė, kad į Lordų rūmų posėdžius įleidžiama. (Tiesa, dabar Žemųjų rūmų posėdžius pradėjo transliuoti per radiją, ir juos galima sekti namie).

Man, demokratinės tvarkos entuziastui, buvo tikras malonumas stebėti Lordų rūmų diskusijas. Viena sena grafiėnė skaitė įstatymo projektą pertvarkyti geležinkelius, kaip iš diskusijų vėliau paaiškėjo, juos beveik suvalstybinant. Projektas buvo siūlomas darbiečių pusės. Jaunas opozicijos atstovas projektą mandagiai, bet kietai kritikavo, rasdamas jame nesiderinimų ir apskritai „mažai šviesos“. Jis, būdamas atitinkamos komisijos narys, prašė daugiau laiko projektui studijuoti. Jis manė, kad penktadienio laikas nėra labai patogi diena šitokiam svarstymui, kai visi galvoja apie „kriket“. (Mat, posėdis vyko penktadienį, o, kaip man vėliau paaiškėjo, lordai paprastai penktadienį neposėdžiauja).

Iš kritikos paaiškėjo, kad projektas yra labiau palankus užmiesių gyventojams, negu miestų. Kritikas manė, kad įstatymas neturi tokiu būdu prisidėti prie miestų apleidimo ir juos vesti prie krizės. Ta proga man atėjo į galvą situacija Jungtinės Amerikos Valstybėse, kur greitkelių statyba paskutiniiais dešimtmečiais, sąmoningai aplenkdamas miestus, sudarė vieną iš priežasčių, dėl kurių miestai pradėjo smukti. Todėl dabar Carterio vyriausybė susisiekimo tvarkyme nori labiau koncentruotis į miestų susisiekimą.

Liberalų atstovas, padaręs keletą pastabų projektui, prašė, kad jis būtų svarstomas ne politiniu, t.y. partiniu požiūriu, nes tai yra per daug svarbus projektas, kad būtų galima į jį žiūrėti politiniu požiūriu. Vienas senis iš darbiečių pusės iš to priekaišto tuoj sudarė kandydū silogizmą, kurio išvadoje išėjo, jog aplamai politiniu požiūriu neverta svarstyti rimtų klausimų. Lordai praplupo juokais.

Būtų per ilgą viską išpasakoti. Bet ir to gana susidaryti šokiama tokiu vaizdui, jo asmeniškai nemačius. Salės gale yra karalienės sostas, pro kurį praeidami lordai (ne visi) jo kryptimi palenkia galvą. Prieš jį, tarsi ant tokios lovos, sėdi lordas kancleris. Neatrodė, kad ten jam patogų sėdėti. Bet tai yra viduramžių praeities palikimas. Ta sėdima vieta vadinasi „woolsack“, t.y. vilnų maišas. Jis primena, kad senovėje iš tikro ir buvo čia paprastas vilnų maišas. Ir šiandien žiūrėdamas, kad ta sėdynė būtų padaryta ne tik iš Anglijos bet ir Škotijos, Valijos ir Š. Airijos avių vilnų. Ir kiti suolai nėra labai patogūs sėdėti, nepaisant to, kad yra aptraukti raudonu pliušu.

Vienų tarpinių pažinčių dėka, vėliau, vieno lordo ir jo žmonos buvau pakviestas papietauti Lordų rūmuose; buvau supažindintas su vienu lordu iš Welsh, apžiūrėjau išvidines lordų komisijų patalpas ir dar kartą dalyvavau viename Lordų rūmų posėdyje. Šis posėdis buvo pradėtas iškilminga procesija ir lordas kancleris jai vadovavo, nešinas auksinę buožę, karalijos simbolį, ir ant galvos turėjo peruką. Posėdyje buvo įdomu pastebėti, kad prarastos diskusijos keturiais klausimais užtruko ne ilgiau valandą laiko. Reikia šimtmečių praktikos, kad išmoktume taip tiksliai diskutuoti.

NUKREIPTAS PAVELDĖJIMAS

Prieš porą metų vienas šv. Rašto profesorius prašė mane pajieškoti tautų pasakose, ar neatsirastų ten epizodo, panašaus į Jokūbo ir Ezavo ginčą, kas padėtų išaiškinti šią sunkiai aiškinamą Sen. Testamento vietą. Kaip prisimename, Jokūbas išgavo savo tėvo palaiminimą, apsimesdamas savo vyresniu broliu ir tokiu būdu pasidarydamas išrinktosios tautos tėvu. Į tai jį paskatino jo motina, išvirdama jam valgio iš ožiuko mėsos ir jo rankas ir sprandą aprišdama ožiuko kailiu. Šis epizodas daug ką papiktina. Ir ne tik pamokslininkui, bet ir šv. Rašto tyrinėtojų sunku yra pasipiktinimo išvengti, jį kaip nors gerai išaiškinant. Svarbiausia, kad šis epizodas stovi labai reikšmingoje istorinėje vietoje, nuo kurios priklauso ne tik žydiško, bet ir krikščioniško tikėjimo tradicija. Man tada nepasisekė ką nors naudingo šiam reikalui surasti tautų tradicijose. Dabar, Londone besilankant, Britų muziejaus bibliotekoje man atsidengė viena galimybė šį epizodą suprasti.

Į Britų biblioteką atėjau, norėdamas rasti Grunau Prūsų kroniką. Ji man buvo reikalinga, norint išsiaiškinti, ką reiškia Prutečio ir Vaidevučio legenda, nes Grunau yra pirmasis, kuris tą padavimą yra užrašęs. Aš čia daviau nufotografuoti man rūpimus šios knygos puslapius. Belaukdamas užsakytos medžiagos, aš šniukštinėjau po pagalbinės bibliotekos lentynas, ypač etnologijos skyriuje. Čia man krito į akis trys tomai J. G. Frazerio „Folklore in the Old Testament“. Kaip tik šioje studijoje aš užkropiau ant dviejų jo skyrių, aiškinančių Jokūbo ir Ezavo konfliktą tautų tradicijų šviesoje. Kadangi šis aiškinimas buvo gerokai savas ir mano pažiūrai į šį klausimą, aš nepagalėjau pereiti Londono antikvarus ir įsigyti šio veikalą 1923 metų laidą.

Frazeris, man atrodo, teisingai pastebi, kad čia mes turime reikalą su paveldėjimo teisės ginču dviejose skirtingose žmonijos kultūrose. Vienose iš jų paveldėjimas turi tekti vyriausiam sūnui, kitose, jauniausiam.

Paveldėjimas, duodas pirmenybę jauniausiam sūnui, pasak Frazerio, yra senesnis reiškinys žmonijoje. Šios kultūros pėdsakų daugiau yra tose tautose, kurios yra žemdirbiškos kilmės. Gyvulių augintojų kultūros paveldėjimo pirmenybę teikia vyriausiam sūnui. Frazeris randa daug pavyzdžių iš visų pasaulio tautų papročių. Net Anglijoje yra užsilikusių teisės liekanų, kur pirmenybę turi jauniausias sūnus. Skandinavų tautos yra vyriausio sūnaus paveldėjimo atstovės. Jeigu pridėsime dar Banhoferio ir W. Schmidto tyrinėjimų duomenis, sakancius, kad žemdirbiškoji kultūra yra moteriškos teisės kilmės, tada bus suprantamesnis Frazerio teigimas, kad reikia atkreipti dėmesį į tai, jog visą tą Jokūbo samokslą suorganizavo Rebeka, jo motina, tuo būdu sutvirtindama šioje šeimoje moteriškos teisės tradiciją, kai tuo tarpu, iš Abraomo ateinanti, šios šeimos tradicija yra būdinga vyriausio sūnaus paveldėjimu, priklausančiu gyvulių augintojų kultūrai.

Panašaus paveldėjimo kultūrų konfliktų pavyzdį turime ir Lietuvos istorijoje. Apokryfai lietuvių tauta, kaip indoeuropiečiai, yra vyr. sūnaus teisės paveldėjimo atstovė. Suomiai ir estai tuo tarpu atstovauja moteriškai tradicijai, kurioje paveldėjimas tenka jauniausiam sūnui ar dukteriai, nedarant lyties skirtumo. (Pal. Georg Peter Murdok, Geografic Atlas, Univ. of Pittsburg Press. 1969 m., Column 74Cu 59 psl.). Atsiminkime dabar, kad Gediminas Vilniaus sostą buvo pavadęs Jaunučiu ir kad Algirdas su Kęstučiu jį nuvertė. Taigi Lietuvos istorijoje įvyko priešingas procesas negu Izaoko šeimoje. Reikia manyti, kad ir čia reikšmingą vaidmenį bus suvaidinus moteris. Gedimino žmona, nes sunku įtarti, kad Gediminas būtų galėjęs būti estiškos kultūros, o jo žmona, apie kurią mes nieko nežinome, galėjo šiai kultūrai atstovauti.

Žydų tautoje, kaip pastebi Frazeris, paveldėjimo teisė jauniausiam sūnui nėra atsitiktinis reiškinys. Ir Dovydą buvo jauniausias sūnus; ir jis savo sostą pavadė jauniausiam sūnui Saliamonui. (Šiuo pastaruoju atveju jo motina taip pat suvaidino lemiantį vaidmenį).

Dar vienu atžvilgiu Frazeris prisideda prie Jokūbo epizodo aiškinimo, būtent, nušviesdamas, ką reiškia senose, ypač Afrikos, tautose apsidengimas ožiuko kailiu. Apdengimas kai kurių kūno dalių ožiuko kailiu yra daromas tam žmogui, kuris nori būti kito

Westminsterio halė, arba senieji parlamento rūmai 18 amž.

Įteikta dailės premija dail. Adomui Varnui

Šių metų dailės premiją JAV LB Kultūros taryba paskyrė plačiai žinomam mūsų dailininkui Adomui Varnui. Premija — 1000 dolerių, o jos, kaip ir daugelio kitų, mecenatas — Lietuvos fondas.

Rugsėjo 21 dienos vakare, jau padangai gerokai pritemus, sugužėjo į dail. Adomo Varno namus didokas LB veikėjų būrys — specialioji delegacija premijai įteikti. Ją sudarė JAV LB Kultūros tarybos pirmininko pareigas einęs Aleksandras Radžius, Krašto valdybos vicepirmininkas Modestas Jakaitis, Vidurio Vakarų apygardos pirmininkas Kazys Laukaitis, Marquette Parko apylinkės pirmininkas Kostas Juškaitis ir tautiniais rūbais pasipuošusios jaunimo atstovės Rita Stukaitė ir Dalia Polikaitytė.

Atvykusius maloniai sutiko gyva, linksma, pasakytumėm, jaunatviška dailininko šypsena. O jam jau greit, už poros mėnesių, ateis šimtas gimtadienis. Jis su pakilia nuotaika, linksmai visus kalbino. Rita Stukaitė ir Dalia Polikaitytė įteikė Marijai Varnienei, mūsų žymiai pedagogai, Montessori sistemos specialistei, gėlių puokštę. Aleksandras Radžius įteikė dailininkui premijos čekį, išskeldamas dailininko nuopelnus ir jo populiarumą mūsų tautoje. Patsai dailininkas draugiškai visiems padėjo už suteiktą premiją.

Truputį pasižnekučias su dailininku ir ponai, palinkėjus veikatos ir sėkmės, delegacija skirstėsi su maloniais išpuodžiais ir vidiniu džiaugsmu, kad teko valandėlę praleisti su mūsų dailės veteranu.

Važiuojant namo, prisiminė dail. A. Varno kambario sienos. Tikra jo kūrybos galerija. Aliejus ir kai kurie saržai iš ankstesnės kūrybos, ir štai portretas, tapytas 1974 metais, kada dailininkui buvo 96 metai amžiaus. Ir tai ne paskutinis jo darbas. Kiek teko-patirti tik pastaruosius dvejus metus dailininkas nebetapo. Tai didelės energijos ir didžiai kūrybingas menininkas.

įsūnytas. Kitais atvejais apsidengimas ožiuko kailiu, ar užsirišimas to kailio raiškščio, reiškia maždaug tai, ką kitose kultūrose reiškia apsiplėvimas vandeniu, būtent, pasirengimą priimti antgamtinę malonę. Taip pat ožiuko aukojimo metu jo kailį, kaip simbolį, pasiima aukotojai.

Jeigu dabar prisiminsime, kad Žydų tautos tradicijoje, tiek prieš Jokūbo laikus, tiek po jo, ožiukas turi religinės prasmės, tai ir jį apsidengimą ožiuko kailiu nebūtinai, ar bent ne pirmiausia, reikia žiūrėti kaip į apgaule. Juk ir Jonas Krikštytojas, pristatydamas bendralaikiams Jėzų, pavadino jį Dievo avinėliu.

Ką visa tai sako, aiškinant Jokūbo epizodą? Tai sako, kad čia pirmiausia yra kultūrų konfliktas ir pastanga jas suderinti. Į

JAV LB Kultūros tarybos paskirtoji 1978 metų 1000 dol. Dailės premija, kurios mecenatas yra Lietuvos fondas, įteikiama dailininkui Adomui Varnui jo bute, Chicagoje. Nuo traukoje iš kairės į dešinę stovi: LB Marquette Parko apyl. pirm. Kostas Juškaitis, LB Krašto valdybos vicepirmininkas Modestas Jakaitis, pedagogė D. Petrutytė, LB Vidurio Vakarų apygardos pirmininkas Kazys Laukaitis, Marija Varnienė, dail. Adomas Varnas, Rita Stukaitė, Dalia Polikaitytė ir JAV LB Kultūros tarybos pirmininkas Aleksandras Radžius. Nuotr. P. Maletos

Nauja Dariaus Lapinsko opera

Kompozitorius Darius Lapinskas, gavęs Lietuvos fondo stipendiją operai parašyti, savo uždavinį jau baigia. Liko sukurti tik paskutinės scenos. Opera pavadinama „Amador“. Jos turinys pamintas iš garsiojo Don Zuanos temos, kurią naudojo Oskaras V. Milašius savo Miguel Manara misterijoje ir W. A. Mozartas Don Giovanni operoje. Operos „Amador“ libretą parašė Kazys Bradūnas.

Š. m. rugsėjo 21 d. pas kompozitorių Darius Lapinską apsilankė JAV LB Kultūros tarybos pirmininko pareigas einęs Aleksandras Radžius, Krašto valdybos vicepirmininkas Modestas Jakaitis ir Vidurio Vakarų apygardos pirmininkas Kazys Laukaitis. Jie įteikė kompozitoriui stipendijos dalį — 1000 dolerių. (dž).

Nauji leidiniai

— Dr. jur. Martynas Anyšas, KOVA DĖL KLAIPĖDOS. Atsiminimai 1927-1939. Spaudai paruošė dr. M. G. Slavėnienė. Įvada parašė dr. Juozas Jakštas. Išleido Kultūrai remti draugija Chicagoje 1978 m. Knyga kietais viršeliais 426 psl., kaina — 10 dol., gaunama ir „Drauge“.

Šių atsiminimų fragmentai 1973 m. buvo spausdinti periodikoje ir sukėlė šokią tokią kontroversiją. Knyga apžvelgia

Klaipėdos krašto gubernatorių A. Merkio, V. Gyljo, J. Navako, V. Kurkausko, J. Kubiliaus ir V. Gailiaus laikotarpį. Knygoje ypač vaizdžiai atsiskleidžia nacionalizmo plėtra, kuri pradedo Neumanno-Sasso sąjūdžiu gubern. V. Gyljo laikais ir galiausiai privertė prie Klaipėdos krašto atplėšimo nuo Lietuvos 1939 m. kovo mėn. 22 d.

Knygos autorius, buvęs Lietuvos konsulas Hamburge, 1934 m. buvo perkeltas į Klaipėdos kraštą kaip vietinės gubernatūros patarėjas ir vienerius metus buvo

paskirtas nariu — direktoriumi Jurgio Bruvelaicio direktorijoje.

Atsiminimai pirmą kartą buvo parašyti tuoj po karo pabaigos, pasinaudojant atsivežtais užrašais ir atmintim. Salia savo disertacijos apie Vilniaus problemą Hagos tribunole ir trumpos studijos apie Merkio-Boetcherio bylą tame pačiame tarptautiniame teisme, dr. M. Anyšas emigracijoje išleido dvi istorines knygas — „Senprūsų kovos su Vokiečių riterių ordinu“ (Chicago, 1968) ir kartu su žmona Valerija „Žymios lietuvių moters padavimuose ir istorijoje“ (Toronto 1970). Abi knygos jau beveik išparduotos. Rankraštyje liko stambi studija apie Vytą Didįjį, kuri laukia redaktoriaus ir leidejo. Šiuos dr. M. Anyšos atsiminimus spaudai paruošė dr. Marija Gražina Anyšaitė-Slavėnienė. Atsiminimams išsamų ir netrupą įvadą parašė istorikas dr. Juozas Jakštas. Kalbą lygino prof. dr. Antanas Mus- teikis. Knyga išleista autoriaus 4 m. mirties sukakties proga. Dr. M. Anyšas mirė Toronte 1974 m. žiemą.

Canterbury katedros vidus, žvelgiant nuo didžiojo altoriaus į pagrindinį įėjimą. Anapus altoriaus tęsiasi dar ne ką trumpesnė erdvė.

kas varžybas; kas papasakos geriausią nuotykių. Ir trečioji mano ten lankymosi priežastis — pamatyti vieną iš įspūdingiausių viduramžių pabaigos architektūros kompleksų.

Katedros nava buvo pabaigta, kai mūsų protėviai kovojo Žalgirio mūšy, 1410 metais. O jos bokštas buvo užbaigtas tik šimtmečio pabaigoje. Iš tikrųjų pats didysis įspūdis pasiliko, pamačius pačią architektūrą. Archi-

(Nukelta į 3 pusl.)

KELIONĖ Į CANTERBURY

Į Canterbury'į aš vykau dėl keleto priežasčių. Visų pirma dėl to, kad ten Viduramžiais buvo nužudytas vyskupas Tomas Becketas, kuris yra Bažnyčios laikomas šventuoju ir kankiniu. Toliau, vykau dėl to, kad anglų Viduramžių literatūros šedevras „Canterburio pasakojimai“, yra susiję su šia vieta. Beje, Chaucer'is šios savo knygos vienoje vietoje sumini ir Lietuvą, kaip ano meto vakarietiškoji riterių kovos lauką. Šiaip knygoje eiliuota forma pasakojama kaip būrys įvairių luomų anglų vyksta aplankyti kankinio kapo ir piligriminėje kelionėje vykdo savotiš-

Apie skulptūrą ir jos problemas

Pokalbis su Aleksandru Marčiulioniu parodos proga

Vieno skulptoriaus individuali paroda mūsųose yra beveik tikras netikėtumas ir maloni staigmena, žadinanti ir smalsumą. Skulptoriaus Aleksandro Marčiulionio darbų paroda Chicagoje vyks spalio mėn. 20-29 d. Paruošos darbuose užkalbinau patį jo kaltininką.

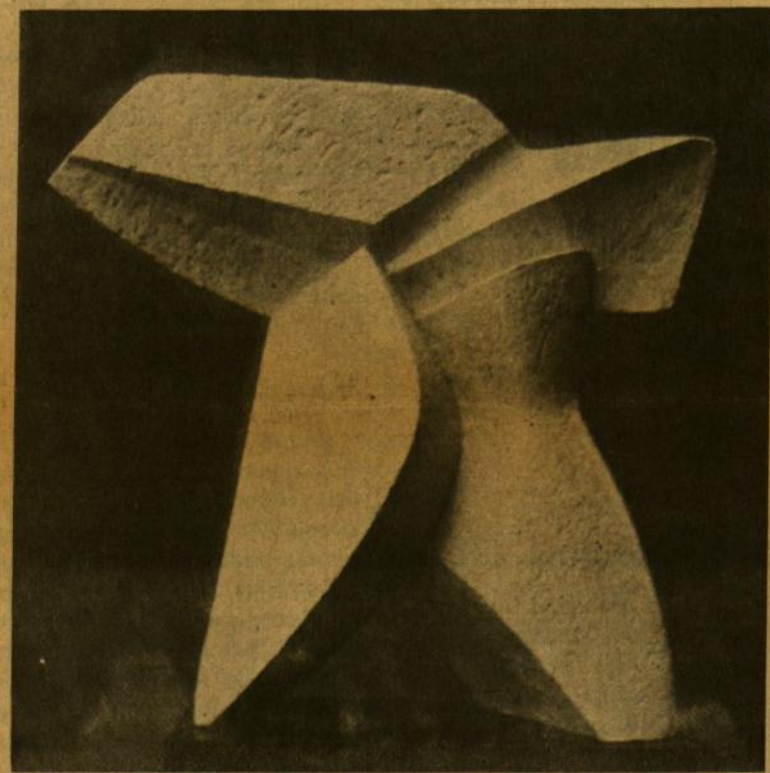
— *Lietuvių dailės gyvenime aplamai, o išsivijoje net pabrėžtinai mūsų parodose savo gausa dominuoja tapyba ir grafika. Skulptūra vis būna retas eksponatas. C individuali skulptoriaus paroda M. K. Čiurlionio galerijoje, Junimo centre, vargu ar kada nors ir buvo. Sakykite, kodėl mūsų skulptoriai, o gal ir pasauline prasme dailės gyvenime aplamai, bent kiekviline prasme yra mažuma?*

— Skulptūra neišvengiamai rišasi su mase, su svoriu, su erdve. Ypač monumentalioji skulptūra. Marmuras, granitas ar medis, brnza ar kita medžiaga skulptorių naudojama savo užmojams išreikšti. Juo monumentalė skulptūra, juo daugiau erdvės reikalinga. Čia skulptorius susiduria su darbo patalpos dyžiu, išskirtiniu aukščiu, apšvietimu ir t. t. Tai kai laba nori plačiau išsitiesti, jeigu tik turi kur, ir vargais negalės atsigabeni bloką į savo pastgę, kol šį kibirkščiujančią plieno kaltu aptašai, kad jis neiškentęs prabiltų visiems suprantama kalba, reikia didžiųjų pastangų. O ir paruošiamieji darbai skulptūrai praryja laugiau laiko negu kitose meno šakose. Taigi

skulptorių problemos aiškiai su dideliu svoriu. Ir vargiai skulptoriai galėtų čia lygintis nors ir su grafikais, kurie visą savo parodą galėtų pasidėti po galva vietoj pagalvės ir važinėti sau iš miesto į miestą.

— *Kas, kada ir kaip lėmė, kad Jūs Patys savo gyvenime rinkotės skulptoriaus kelią?*

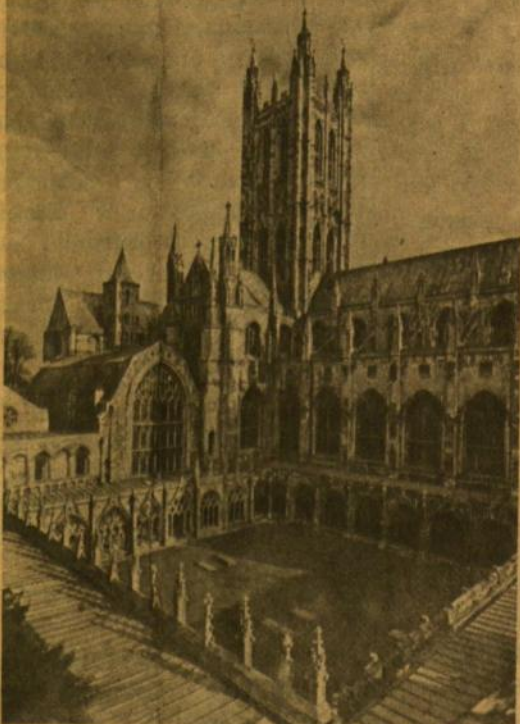
— O tai jau buvo gana seniai. Dar jaunystės laikais. Kai kiekvienieriais metais į Kauno meno mokyklą sugužėdavo džūkai, aukštaičiai, žemaičiai ir kiti. Išalkę ne duonos, o meno. Savanoriškai ištisiems šešeriems metams užsidarę "meno rūmuose", kantriai ir su atitinkamu entuziazmu, darbu ir ryžtu iš savo profesorių, iš knygų, teatro, iš tautosakos, dievdirbių ir dievukų sėmėmės ir kiekvienas sau išsijojom tai, kas kurliam patiko.

Aleksandras Marčiulionis

Be pavadinimo

tektūros išgyventi negalima nei iš aprašymo, nei iš fotografijos. Architektūra yra sukurimas žmogškos erdvės, ir tol jos pilnai nepajunti, kol neatsiduri jos artumoje ir neįėjai į ją. Canterbury katedra nėra viena nava, bet visas kompleksas navų, sujungtų tarp savęs. Ir pagrindinė erdvė nėra išslyk apžvelgiama. Tai jos aukštyn keliančio įspūdžio pagautas prieini prie didžiojo altoriaus, nustembi, ka už jo yra kita nava, galbūt nedaug mažesnė už pirmąją. Kuria kryptimi pažvelgsi, vis nauju platumu ir turtingumu

Canterbury katedros vaizdas iš šono. Šis kiemas yra net senesnis už katedrą ir jos bokštą. Per jį nuėjo arkivysk. Becket sutikti savo mirtį.

mu atsidengia įvairios erdvės ar jas ribojančios turtingos sienos ir lubos.

Visai kas kito yra Šv. Petro bazilika Romoje. Nors ji yra didesnė už Canterbury katedrą, tačiau, jon įėjęs, nejauti plėšimo nei į tolį, nei į aukštį. Bazilikos erdvė atrodo mažesnė, negu ji iš tikro yra. Čia pasijunti, kaip esąs atvykęs, ir esąs čia, iš kur nereikia toliau kur skubintis. Bazilikoje yra būdingas čia buvimo išgyvenimas. Canterbury katedra tuo tarpu vilija ir į tolį ir į aukštį. Iš tikrųjų tos vilionės į tolius šioje katedroje ir išreiškė anglų tautos dvasią, kuri po keleto šimtmečių išvyko visomis kryptimis užkariauti viso pasaulio.

Canterburio katedros bokštas turi savo atskirą vardą anglų kalbos žodyne. Vardas neišverčiamas lietuviškai, nes lietuviškai negali padaryti būdvardžio iš žodžio karalienė. O šis bokštas, stovįs arti katedros centro, angliškai vadinamas "queenliet tower in christendom" t.y. labiausiai karalienė atitinkantis bokštas krikščionijoje.

Šioje nepaprastai kultūringoje aplinkoje yra įvykęs vienas nužudymas: karalius nužudė vyskupą. Tiesa, šios didingos katedros tada dar nebuvo. Vyskupas Becket buvo nužudytas 1170 m. Bet grindinys yra tas pat, senas vienoje koplyčioje, kur tas nužudymas yra įvykęs. Ne vienas rašytojas bandė atvaizduoti šią tragediją ir įžvelgti jos prasmę. Žinomiausia iš jų yra T. S. Eliot drama "Nužudymas katedroje".

Man šis įvykis atrodė kaip salos dvasios konfliktas su žemynu; arba kaip vietinės ir visuotinės krikščionybės konfliktas. Šis konfliktas iki šios dienos nėra išspręstas. Tautinės ir visuotinės kultūros derinimo klausimas Katalikų Bažnyčioje šiandien yra gyvas beveik visur. Ir Vatikano II susirinkimas pa-

darė tik tiek, kad ji tiksliau suformulavo ir pakvietė krikščioniją įieškoti jo sprendimo. Mes patys galime pasakyti tik tiek, kad jokio viensališko, nors ir gero, sprendimo suabsoliutinimas yra negeras dalykas. Iš kitos tačiau pusės, jei krikščionybė būtų tik principų sistema ir nepasiektų konkrečios žmogškos t.y. tautinės tikrovės, ji nebūtų Jėzaus krikščionybė, kuris su ja ėjo iki kryžiaus. Jei yra kurioje vietoje puikiai išugdyta visuomeninė krikščioniška kultūra, ji gali būti naudinga ir krikščionybės teorijai. Bet jei šitokia tobula krikščionybė užsidaro vartus nuo mažiau tobulų jos formų, ji automatiškai pasirenka ne besimeldžiančio multininko, bet fariziejaus kelią. Canterbury kultūra savo sukurta architektūrine erdve yra pavyzdys abiem atvejais. Ji yra puikus krikščioniškų principų įgyvendinimo pavyzdys. Bet iš kitos pusės, jos uždarumas yra jos tragedijos priežastis.

Canterburis yra būdingas ne tik savo dideliu realizmu, bet ir net per dideliu žmogiško dvasingumo vertinimu. Prieš Becketo laikus čia vyskupu buvo šv. Anselmas (1033 — 1109), kuris yra pagarsėjęs klaidingu Dievo buvimo įrodymu. Viena koplyčia šioje katedroje yra pavadinta šv. Anselmo vardu. Tai man primena mano teologines ir filosofines studijas ir vieną konfliktą prof. Kuraičio seminare. Anselmas tarėsi suradęs lengvą formulę pagrįsti Dievo buvimui. Jis sakė šitaip: Dievo sąvoka yra aukščiausia sąvoka iš visų sąvokų, kurias žmogus gali mąstyti. Bet aukščiausia sąvoka yra tik tokia, kuri yra ne tik žmogaus mintyje, bet ir tikrovėje. Iš to seka išvada, kad Dievas tikrai egzistuoja. Kuraitis buvo nepatenkintas, kai mes nemokėjome Anselmo argumento pasakyti. Kuraitis ir visi tikslios ontologijos šalinin-

Iš moderniosios anglų poezijos

KATHERINE TYNAN HINKSON

KARVELIAI

*Namas, kuriame gimiau,
kur buvau jauna ir linksma,
sensta, apsuptas javų,
apsuptas kvepiančio šieno.*

*Karveliai dejuoja
gilioj, turiningoj tyloj;
ir senoji galva, kurią myliu
linguoja tyliame miego.*

*Kur kartą gyveno devyni ar dešimt,
du dabar gyvena;
miško karveliai dejuoja ir skundžiasi
visą dieną tyliame ore.*

*Koks smarclus ir atšiaurus vėjas
nusiaužė šį kraštą, —
taip smarkiai pakeisdamas
šią širdimi įsimintą vietą.*

*Koks vėjas smarclus ir laukinis,
nulenkę taip aukštuosius medžius,
kurių pavėsy vaikas kartą
skynė našlaitėles.*

*Tylus ir liūdnas namas,
po auksinėm atbrailom;
ne vienos mergaitės ir berniuko
jis liūdi ir liūdi.*

*Miško karveliai skundžiasi visą dieną
tyliame ore*

*kur kartą gyveno devyni ar dešimt,
du dabar šeimininkauja.*

EVELYN UNDERHILL

PASTOVUMAS

*Aš ateinu mažuose dalykuose,
sako Viešpats.
Ne ryto sparnų didingume,
bet tarp triumfuojančių gležnų kviečių lapelių,
suartoj žemėj Aš savo kojas pastatau.
Ten silpnume ir galioje Aš gyvenu;*

žiuje? Ar tai yra skulptūros klestėjimo metai ar labiau jos nuosmūktio laikotarpis poreikio ir intereso prasme? Ar yra vis dėlto skulptorių, kurie savo kūryba liudyti ir šiose dienose kūrybinio polėkio viršūnes?

— Skulptūros pasaulis yra dalis šiandieninio pasaulio, besikeičiančio vis spartėjančiu žinganiu visose srityse. Skulptūra niekada nebuvo vieniša, o buvo neišvengiama dalininkė šalia esančių kitų meno formų.

Kur buvo architektūra, ten buvo ir skulptūra. Jei šiandien ji yra kitokia kaip vakar, tai tik pasako, kad skulptūra nėra nei sustingusi, nei atsilikusi, o yra keitimosi srovėje, arba eksperimentavimuose. Ir atsiprašyti už tai, kad eksperimentuojama, nebūtų reikalo, nes tai yra kūrybos proceso dalis. be ko nebūtų nei atsinaujinimo, gal ne pažangos. Ar šiandien skulptūra vėta "gero vardo", dar per anksti pasakyti, nes jai pražydėti per trumpa laiko, o

gal ir stoka "tinkamo klimato".

— *O ką manytumėte apie lietuvių skulptorių reikškimą Lietuvoje ir išsivijoje? Kur yra jų stiprybė ir silpnybė?*

— Mažiausiai pustuzinis stipriai besireiškiančių subrendusių skulptorių Lietuvoje dirba, įtaigojami Vakarų vėjų, kas turėtų reikšti neatšokimą nuo gyvenimo pulso.

Galime pasidžiaugti ir Amerikoje gyvenančiais skulpto-

riais, kurie dirba kaip kas išmano pagal savo išgales.

— *Mūsųose nerūksta kalbų ir raštų apie lietuvišką stilių, lietuvišką brailą, lietuvišką temą, aplamai apie lietuvišką dvasią literatūroje, mene, architektūroje. Istoriniuose skulptūros skerspjūviuose turbūt lengvai galima atpažinti klasiškes italų skulptūras, elegantiško graikštumo pilnas prancūzų (Nukelta i 4 psl.)*

Aleksandras Marčiulionis

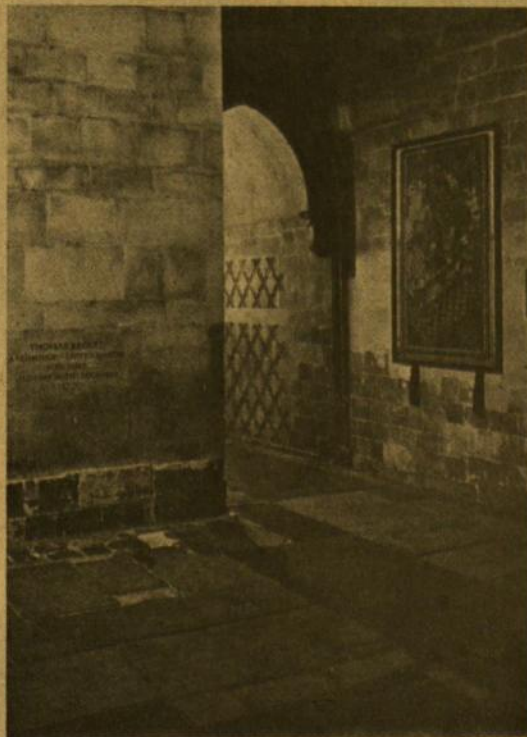
Rūpintojėlis (detale)

*nesulaūžytas ar padalintas, sako mūsų Dievas.
Tavo tiesioje daržo lysvėje pražystu.
Apie tavo prieangį Mano Vynmedis,
nuolankus ir vaisingas, apšvinojoja.
Meilės paskirtos valandos ant slenkstio laukia.*

*Aš ateinu mažuose dalykuose,
sako Viešpats.
Ant paukščių bližgančių sparnų,
minkštai trepsinčioms kojoms švelnių gyvalėlių
ateinu sutikti kietą ir saivališką tavo širdį.
Net rudose žvilgančiose akyse, tankumyne
Save atskleidžiu.
Ir kiekvieniame lizde, kur plunksnuota kantrybė,
palikęs malonumus, laukia motinystės, —
ten Aš išsuosi.
Mažuose dalykuose ateinu, sako Viešpats.
Žvaigždėtus sparnus palikęs, Meilės nusižeminimo
plentą renkuosi*

*Nuolankiai derinu save prie tavo reikalavimų.
Kaip elgeta prie tavo durų nesiliauju maldauti.
Kaip žmogus kalbu su žmogum.
Taip vykdu seniai pramatytą planą:
pro mažus vartelius žmogaus širdin žengiu.*

Vertė D. S.

Viet, kurioje arkivysk. Becket buvo nužudytas 1170 metais.

kai, šį argumentą nelaiko galiojančiu dėl to, kad jis neteisėtai sumaišo tai, kas yra žmogaus galvosenoje ir tai, kas yra realybėje šalia žmogaus minties. Šiandien tačiau pilna pasaulyje filosofų, kurie vienaip ar kitaip priartėja prie šios šv. Anselmo klaidos. Grįždamas iš Canterbury Londonan, aš sėdėjau traukinio kupėje, kurioje buvo dar du žmonės. Vienas iš jų, atrodė, galėjo būti koks Londono bankininkas ar tarptautinis pirklys, kitas kokio mažo miestelio verslininkas. Pirmasis buvo su dideliais juodais

antakiais ir ramiu, klasišku normano veidu. Antrasis buvo kiek aptukęs, nedidelių akių ir saksiško veido. Aš į juos žiūrėjau kaip į atstovus dviejų invazijų Anglijon: normandiškos ir saksiškos. Pirmą atėjo Anglijon iš Prancūzijos, antrą iš Vokietijos. Saksas kurį laiką snūdiavo. Klek vėliau tarp jų išlėto pradėjo megztis pokalbis. Išsyk jis buvo labai santūrus, bet vėliau pasidarė labai gyvas, ir Londone je atsisveikino kaip geri draugai.

Londoniškis grįžo iš Doverio uosto, kur buvo nuykęs sutikti laivo su prekėmis iš Havajų. Bet laivas neatvyko, ir jis turės ten vykti dar rytoj. Saksas pasirodė esąs mažo restorano savininkas kur nors vidurinėje Anglijoje. Jis pradėjo pasakoti apie savo restoraną, apie savo žmoną, kuri baigė kulinarijos kursus ir pasižymi labai geru virimu. Normanas sakė, ateinančią savaitę būsiąs jo mieste ir norįs jo žmonos virimu pasinaudoti. Saksas ištraukė iš savo nedidelio čemodano nuotraukų albumą ir pradėjo pokalbiniui rodyti, kaip jis restoraną naujai atremontavo. Normanas su gerai paslėpta šypseną domėjosi jo pasakojimu ir jį klausinėjo. Saksas savo pasakojimą išplėtė labai plačiai, įjungdamas į jį žinias apie savo gimines ir savo 90 metų sulaukusį tėvą. Atrodė, kad londoniškis tikrai jį aplankys, nes pasiėmė jo adresą. Tai buvo natūralios reklamos epizodas, ne pertemptas, be įvairių beasmenių šviesų. Tai kartu buvo Canterbury pasikalbėjimų tąsa taip, kaip ji ir šiandien vyksta, grįžtant iš Canterbury.

(Bus daugiau)

Lietuvių angliakasių kolonijos Ilinojuje (5)

Diena su turtingu lietuviais

Vaikštinėdami apie lietuvių bažnyčią ir parapijos pastatus Spring Valley miestelyje, lietuvių vardą radom išrašytą kai kuriose didelėse reklamose ir net šilgintvų cemento. Vis tai reklamos kažkokių "Lithuanian Homes". Ir pakelė ir pačiame miestelyje. Tokia pat reklama buvo ir ant Prano Ivanausko — Evans fabrikėlio, esančio skersai gatvės nuo lietuvių bažnyčios.

Po dienos klajonių pasigavom ir Praną Ivanauską — Evans, 76 m. amžiaus pramonininką, lietuvių angliakasių sūnų, valdantį dvį nedidelę įmonę ir turintį apšiai namų bei šimtus akierių geros žemės. Tai tikra to žodžio prasme lietuvių milijonierius. Ir ne šiaip koks lėpšis, bet pilnas energijos ir sąmonės lietuvis, lietuviškai kalbantis taip, kaip ir mes, naujieji ateiviai.

Jo fabrikėlyje, kur gaminamos plieninės plokštelės (per mėnesį jų pagamina apie 86,000 tonų), stovi patefonas ir uždėta mūšišio "Dainavos" ansamblio plokštelė. Tai žinia, kad Ivanauskas yra ir muzikos mėgėjas.

— O kaipgi. Turėjau savo garsųjį orkestrą "Curley Evans Orchestra" net 32 metus, nuo 1918 iki 1940. Grodavome ne tik vestuvėse, įvairiuose pokyliuose, bet taip pat ir Chicagoje per "Margučio" ir Budriko radijo vandenėles, savo metu grojome ir geriausiose Chicago miesto koncertinėse salėse. Orkestrą sudarė nuo 11 iki 23 žmonių. Dauguma muzikantų buvo lietuviai. Jei pažįstat muz. B. Pakštą, perduokit jam linkėjimus.

Tada Ivanauskas traukė iš archyvo amerikiečių dienraščiuose ir savaitraščiuose spausdintus straipsnius apie jo orkestrą, taip pat ir stambias reklamas.

— Kai buvau jaunesnis, mėgau lietuvišką spaudą, ją platinau. Buvo laikai, kai "Draugo" išplatindavau nuo 200 iki 300 egzempliorių. Ir dabar nuvažiuojęs į Chicago, iš Jaunimo centro parvežu "Mūsų žinias" ir atiduodu klebonui. Klebonas jas padeda bažnyčioje ir parapijiečiai, kurie moka lietuviškai, jas pasiskaito.

Kun. Kezys, nieko nelaukęs, pasiūlo Ivanauskui užsisakyti puošniuosius Lietuvių etninės enciklopedijos leidinius. Ivanauskas padėkoja, išrašo čekį ir ne tik kad paima knygas, bet įstoja ir nariu į leidyklą.

Pranas Ivanauskas, pilnas energijos, vietoje negali pabūti. Jis atsieda šalia automobilį vairuojančio kun. A. Kezio ir liepia klausyti jo nurodymų. Sustojame miestelio centre prie didelės "ACE Hardware" krautuvės. Pr. Ivanauskas juokiasi, kad jos savininkas JAV lietuvis Feliksas Lukošius labai "biednas" žmogus. Jis ir save juokaudamas vadiną "biednu".

Feliksas Lukošius krautuvėje klientai eina vienas po kito. Kol sulaukiame eilės, praeina keliolika minučių. Feliksas Lukošius yra JAV karo aviacijos karininkas, II pas. karo metu atliko daug skridimų virš Vokietijos ją bombarduodamas, septynis kartus bombardavo Berlyną, kur nuo jo numestų bombų gal nukentėjo ir lietuviai. Jei ne gausūs klientai, su tuo įdomiu žmogumi, kalbančiu ir lietuviškai, būtų daug kalbos. Radęs progą, kun. A. Kezys pasiūlo Lukošiumi stoti nariu į Lietuvių etninės enciklopedijos leidyklą. F. Lukošius, pamatęs puošnius albumus, tuojau išrašo čekį, įstoja nariu į leidyklą. Tai antrasis prenumeratorius gyvosios lietuvių bendruomenės gal jau visai nurašytoje buvusioje lietuvių angliakasių kolonijoje. Žinia, kad mūsų knygai, ypač

VLADAS RAMOJUS

puošniai, asmeniškais kontaktais reikia įieškoti prenumeratorių, ir atsitikimai Spring Valley miestelyje rodo, kad tokie kontaktai būna sėkmingi.

Saulės nušviestas Spring Valley miestelis guli tarp klonių žaluomoje ir brandžių laukų platybėje. Anglių klodai čia buvo ploni ir jie šio šimtmečio pradžioje jau buvo išsemti. Vienai po kitos uždėdant kasykloms, žmonėms reikėjo įieškoti naujų pragyvenimo šaltinių. Miestelis mažėjo, nemažai gyventojų, jų tarpe ir lietuvių, išsikėlė kitur, likusieji perėjo į įvairius verslus ar nusipirko ūkius. Todėl ir mūsų laikais Spring Valley apylinkėse, kur žemės labai derlingos — našiai auga aukšti kukurūzai ir sojos pupelės — nemažai ūkių turi ir lietuviai. O mūsų mielas vadovas Pranas Ivanauskas — Evans turi čia nusipirkęs per 760 akierių geros žemės. Jis tą žemę pasiruošęs išparceliuoti ir priedamomis kainomis parduoti lietuviams, kad čia būtų įkurti jo taip reklamuojami "Lithuanian Homes" — lietuvių miestelis. Tai jo ateities vizija. Ar tai bus įgyvendinta, pamatysime, bet norai geri.

Kas tas Pranas Evans — Ivanauskas? Tai lietuvių angliakasių sūnus. Jo tėvai iš Vilniaus gubernijos į JAV atvyko 1901 m. Tėvas dirbo anglių kasyklose ir augino 7 sūnus ir 2 dukras. Vaikus leido į lietuvių parapijinę mokyklą, kur jie gerai išmoko ir lietuvių kalbą. Vėliau vieni mirė, kiti išsikėlė kitur gyventi. Pranas tapo muzikantu, vėliau biz-

nieriumi. Vien Spring Valley miestelyje turi per 20 namų. Jei miestelis būtų arčiau Chicago, kiek čia būtų vietos įvairiems lietuvių archyvams, kuriais dabar gal mažiausiai rūpinasi mūsų centrinės organizacijos, o Vilniaus vis dėlto ponai jais domisi.

Mums susidarė įspūdis, kad Pranas Evans — Ivanauskas, per 76 gyvenimo metus palaidojęs penkias žmonas, domisi knyga ir apylamai menu. Pvz. kun. A. Kezys pasiūlė ateityje būti kurios nors Lietuvių etninės enciklopedijos leidyklos leidžiamos knygos mecenatu. Pranas Ivanauskas nesipurtė ir prašė, kai reikals bus konkretesnis, parašyti jam laišką.

— Man pinigų nereikia, jų vertė vis krenta. Mano pinigai investuoti į namus ir žemes, — prasiitarė Pr. Evans — Ivanauskas, vežiodamas mus po Spring Valley miestelį ir jo apylinkes. O mums susidarė įspūdis, kad Pranas nėra šykštus ir lietuviškiems kultūriniais užmojams, jei kas tuo reikalu moka prie jo prieiti ir ant drąsos kartu su juo "shot and beer" išmesti. Tuo atveju blaiviniams kun. A. Keziui ir red. Br. Kvikiui buvau čia labai tinkamas pagalbininkas.

Abiejose vietose lietuvių kapinėse, katalikiškose ir tautinėse, Pranas Evans — Ivanauskas pažįsta beveik kiekvieną palaidotąjį. Bet apie tai kitame reportaže. Kitame reportaže taip pat sustosime ir tuose didžiuliuose grūdų elevatoriuose ant Ilinojaus upės kranto, kuriuos administruoja lietuviai ir per kuriuos diena iš dienos perbėga šimtai tūkstančių bušelių Spring Valley apylinkėse užauginto derliaus.

Artėjant prie Spring Valley, Ilinojuje, prie kelių pastatoma reklama apie norimą steigti lietuvių miestelį. Nuotraukoje matyti ir lietuvių miestelio iniciatorius Pr. Ivanauskas-Evans. Nuotraukos Alg. Kezio, S.J.

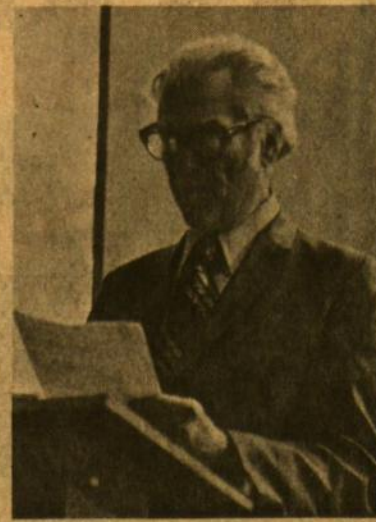

JAV karo aviacijos leitenantas Feliksas Lukošius (kairėje) prie savosios krautuvės Spring Valley, Ilinojuje. II pasaulinio karo metu jis bombardavo Vokietiją ir septynis kartus skraidė virš Berlyno.

Povilas Kaupas

Geitonasis akcentas (aliejus)

Dail. Povilas Kaupas (1898. XII. 16 — 1978. X. 10)

Netekome dail. Povilo Kaupo

Vyresniosios kartos dailininkas Povilas Kaupas spalio mėn. 10 d. mirė Chicagoje. Buvo gimęs 1898 m. gruodžio 16 d. Kaune. Dailę studijavo Kauno meno mokykloje, tapybos mokėsi privačioje dail. J. Vienožinskio studijoje. Lietuvoje priklausė Lietuvos dailininkų sąjungai, o išvykimoje buvo Lietuvių dailės instituto narys. Nepriklausomybės laikais dalyvaudavo Dailininkų sąjungos bendrinėje parodoje Kaune ir užsieniuose. Jo tapybos darbų yra M. K. Ciurlionio galerijoje, Kaune, Vilniaus dailės muziejuje,

Siaulių ir Telšių muziejuose.

Povilas Kaupas iš Europos į Jungtines Amerikos Valstybes atvyko 1949 metais. Gyvendamas Chicagoje, dalyvaudavo čia rengiamose lietuvių dailės parodose, buvo visų pažįstamas ir mielas žmogus, visada pasirengęs visiems savo profesija ir savo talentu patalkinti, visada buvo matomas gausių mūsų dailininkų parodų atidarymuose, koncertuose, teatro spektakliuose, kultūrinėse vakaronėse.

Ankstesnėje savo tapyboje Po-

vilas Kaupas linko labiau į konstruktyvų impresionizmą, nuvedantį jį prie pat ekspresionizmo ribos. Povilo Kaupo sodrių dažų drobės akį traukė ir traukia labai sąžininga darbo, ikvėpimo ir intelekto sintezė. Pastaraisiais savo gyvenimo metais dailininkas buvo linkęs ir į grynai abstraktinę tapybą, tačiau ne atsitiktinai improvizuodamas, o taipgi būdamas sau ir drobei labai reiklus.

Išvijos kultūrinis gyvenimas ir jame susitinkantieji, ypač čikagiečiai, nuo šiandien skaudžiai pasiges visur buvusio ir visur dalyvavusio Povilo Kaupo.

k. brd.

Kultūrinė kronika

Bruno Markaičio, SJ kūrinių koncertas Chicagoje

Kompozitoriaus Bruno Markaičio, S.J., kūrinių koncertai Chicagoje įvyks lapkričio 4 d. (šeštadienį) 7 val. vak. ir lapkričio 5 d. (sekmadienį) 3 val. popiet. Jaunimo centro didžiojoje salėje. Koncerte, be kita ko, bus atliktas ir naujas stambesnis Markaičio kūrinys "Svento Kazimiero mišios". Jas giedos solistai A. Giedraitienė, D. Kučienė, M. Momkienė, J. Vaznelis ir Michael Young, lydimi piano ir instrumentalistų. Kartu su simfoninio orkestro muzikantais kitus Bruno Markaičio kūrinius instrumentams gros pianistas James Eckerling. Koncertą rengia Jaunimo centras.

Voyager erdvėlaivių kelionės

Du amerikiečių erdvėlaiviai sklendžia erdvėmis į tolimąsias Jupiterio ir Saturno planetas. Tai Voyager 2, paleistas erdvėn pernai rugpjūčio mėnesį ir Voyager 1, paleistas mėnesiu vėliau.

Voyager 2 šiemet kovo 1 d. buvo 339 milijonus kilometrų atstumu nuo žemės ir skrido tolyn 43 kilometrus per sekundę (beveik 155000 km. per val.) greičiu. Jupiterį jis pasieks ateinančių metų liepos mėn., o 1981 m. rugpjūčio mėn. praskris arti pro Saturną.

Voyager 1, nors ir vėliau paleistas, bet vadinamas pirmuoju,

nes, skridamas kitokia trajektorija, pasieks Jupiterį keturiais mėnesiais anksčiau, negu Voyager 2, o Saturną net devyniais mėnesiais anksčiau. Jau praėjusių metų gruodžio viduryje Voyager 1 pralenkė savo bendraketelį Voyager 2.

Saulė ir intersteliarinis debesis

Keturi prancūzų astronomai Alfred Vidal-Madjar, Claudine Laurent, Paul Bruston ir Jean Audouze surinko duomenų, rodančių, kad artimoje saulės kaimynystėje esąs intersteliarinis debesis, sudarytas iš vandenilio atomų. Tai patvirtina ir Copernicus dirbtinio satelito atlikti spektro analizės duomenys.

Debesis yra Skorpiono ir Gyvatnešio žvaigždynų kryptyje, kiek į šiaurę nuo šviesiosios Antares žvaigždės, maždaug 36 šviesos dienų atstumu nuo saulės. Jis skrenda mūsų kryptimi nuo 15 iki 20 kilometrų per sekundę greičiu ir saulės sistema pasieks už keletos tūkstančių metų.

Kokių pasekmių galėtumėm tikėtis, kai saulė su visom savo planetom pasiners į tokį debesį? Mokslininkai mano, kad reikšmingi klimatiniai pasikeitimai galį įvykti, naujas ledynų amžius galįs užslinkti. Kiti sugestijonuoja, kad saulės šviesumas padidės dėl debesies medžiagų nusėdimo ant saulės paviršiaus. Be to, praeinančias intersteliarinis debesis galįs izoliuoti žemę nuo saulės vėjo ir tuo paveikti mūsų klimatą.

Manoma, kad saulės sistema palyginti dažnai pereina per tokius debesis. Skačiuojama, kad

savo gyvavimo laikotarpį saulė jau perėjusi per maždaug 130 ar 140 debesų, kurių tankumas būvęs daugiau kaip 100 vandenilio atomų kubiniam centimetre, ir per kokius 15 debesų su daugiau kaip 1000 atomų kubiniam centimetre.

Dvigubas asteroidas?

Vienas iš daugybės aplink saulę skriejančių asteroidų vadinamas Herculina. Ji 1904 metais atrado Max Wolf Heidelberge. Šiemet birželio 7 d. Lowell observatorijos Arizonoje ir dar poros observatorių Kalifornijoje stebėjimai parodė, kad tasai asteroidas galįs būti dvigubas, atseit, turįs satelitą. Patsai asteroidas esąs 243 kilometrų diametro. Jo satelitas galįs būti apie 45 kilometrų diametro, ir atstumas nuo asteroido esąs 977 kilometrų. Žinoma, satelito buvimas dar nėra visu šimtu procentų įrodytas. Dar svarstomos ir įvairios kitos galimos prielaidos.

Nauji leidiniai

• Sofija Ambrazevičienė, TĖVYNĖS PAKLUONĖS. Eilėraščių. Aplanas ir iliustracijos — dail. Vilijos Eivaitės. Spaudė "Draugo" spaustuvė 1978 m. Rinkinis 128 psl., kietais viršeliais kainą — 4 dol., minkštais — 3 dol., gaunamas ir "Drauge".

Knygos eilėraščių suskirstyti į tris skyrius: I. Kalbėk, tėvyne! II. Gamtos prieglobstyje, III. Šventės uia. Tai nekomplikuoto eilavimo ir paprasto liudinio jausmo eilėraščių, kupini tėvynės ilgesio, prisiminimų, svajonių. Štai toks vienas iš daugelio.

TĖVYNĖ

Blizga, žėri Nemunėlio
Juosta sidabrinė,
Tai gimtoji mūsų upė,
Tai mūsų tėvyne.

Vai, Lietuva, tu brangioji,
Mes tavęs nematom,
Kad gyvenom žemės rojū —
Tik dabar supratom.

Ar už jūrų, ar už kalnų,
Ilgimės, svajojam,
Tol tėvynės nepraradom,
Kol širdij nešiojam.

Pokabis su Dana Stankaityte

(Atkelta iš 1 pal.)

pakeis? Mažėja ir choral, jaunimas nelabai tuo domisi.

Tačiau, dar kartą, kartoju turim būti dėkingi publikai, kuri mus remia, ateina į koncertus, mus išklauso. Bet ir čia yra daugiausia vyresnio amžiaus žmonės, jie patys, kurie dalvauja visur, visuose parengimuose, koncertuose, kurie remia visas organizacijas. Niekad nepamiršiu vieno jaunųjų menininkų koncerto (Pakalniškutės ir Smetonos). Tikėjau, salėje pamatyti daugiausia jaunimo, deja — vyravo žilagalvė publika. O tai labai daug pasako ir apie mūsų ateitį: kol dar bus klausytojų — programos atlikėjų netrūks.

Solistės Dnos Stankaitytės rečitalis Jaunimo centro didžiojoje salėje, Chicago, bus spalio 22 d. (sekmadienį) 3 val. 30 min. popiet.

Apie skulptūrą

(Atkelta iš 3 pal.)

ošų skulptūras ekspresionistinio efekto atrišus vokiečių skulptūras, net savo ryškų veidą turinčias japonų skulptūras. Sakylit, ar yra tuo nors būdinga ir lietuviškoji skulptūra ir kur reikėtų įieškoti jos šaknų?

— Tiesiant pokalbį apie lietuvišką skulptūrą ir įieškant jos kilmės, gal neteisyje jos darytis puošniuose dvuose ar muziejuose. O nusikeltį sodžiaus pakelės bei kryžkeis, sodybų kiemus ar kapinaites. Reikia užsukti pas susinščiusį dievdirbį, bedrožiantį rūpintojėlį, "aniluoliuką" ar "ipšituką", tada, kai jis iš širdies laisvau sau juos gali skatuoti, reikia pausti tą skulptoriaus dvasią, nemeluotą išsiskaymą medyje. Tas nerafinucas, paprastas jautimas ir atveria akis. Jis atkreipė dėmesį net užsieniečių sugebėjusį rinitinę dalį lietuvių liaudies skulptūros perkelti į Paryžiaus muziejus pirmiau negu mes patys spėjom suprasti tos skulptūros vertę.

— Kuo ir kaip labiausiai siejojatės, kurdamas savąsias skulptūras? Kokią medžiagą savo skulptūrmis labiausiai naudojate? Kurias temas mėgstate? Kiek ir ką matysime artėjančioje Jūsų parodoje?

— Nesisieliu, nors gal ir reikėtų sielotis. Naudoju visokią medžiagą, ypač tokia, su kuria galiu lengviau susidoroti. Mėgstu bet kurias temas, labiausiai tas, kurių nereikia įieškoti, o pačios ateina. Nuturint galimybę kurti monumentoliosios skulptūros, tenka pasitenkinti daugiau "salonine", kurios parodoje bus didžią dalį. Daugiausia majolikos pobūdžio. Bus keletas bronzos ir kitokių metalo darbų. O įvairumui bus ir akvarelių, temperos, sangvino bei anglies technika atlikti darbai. Iš viso — penkiasdešimt aštuoni darbai.

Aleksandro Murčulionio paroda M. K. Ciurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, atidaroma spalio 20 d. (penktadienį) 7 val. vak.

Gyvenimas — nuostabių, kartais kraupių, žėšėlių, su retai įpintais spinduliais, miržinam vaivorykštėm paveikslas, kuriam žmogus neišvengiamai pats esi.

Alė Rūta (Laiškas jaunystei)